
Çetin Öner'in "Mavi Kuşu Gören Var mı?" İle "Kargalar Kara Değildi" Adlı Romanlarının Çocuk Edebiyatı Yapıtlarında Bulunması Gereken Temel İlkeler Açısından İncelenmesi

*Nülifer KARADAĞ

Özet

Bu çalışmanın amacı, Çetin Öner'in "Mavi Kuşu Gören Var mı?"¹ ile "Kargalar Kara Değildi" adlı romanlarının "Çocuk Edebiyatı Yapıtlarında Bulunması Gereken Temel İlkeler" e göre yapılandırılıp yapılandırılmadığını incelemektir. Bu amaç doğrultusunda kitaplar dış yapı (kapak, kağıt türü, sayfa düzeni, ciltleme, resim, boyut, harf karakteri ve büyüklüğü); iç yapı (karakterler, konu, dil ve anlatım, izlek (tema) ve iletileri) ve eğitsel özellikleri bakımından incelenmiştir. Nitel bir araştırma olan çalışmada doküman inceleme yöntemine başvurulmuştur. Veri çözümleme tekniği olarak betimsel çözümleme tekniği kullanılmıştır. Yapılan çözümlemeler sonucunda Mavi Kuşu Gören Var mı? adlı romanda sayfa 19 ve 94'te anlatılanlar ile çizilen resimlerin birbirini destekler nitelikte olmaması dışında her iki romanında gerek dış yapı ve iç yapı özellikleri gerekse de eğitsel özellikler bakımından "Çocuk Edebiyatı Yapıtlarında Bulunması Gereken Temel İlkeler" e uygun oldukları görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: çocuk, çocuk edebiyatı, çocuk edebiyatı yapıtlarında bulunması gereken temel ilkeler

---

¹ Sözcüklerin sadece ilk harflerinin büyük, diğer harflerininse küçük yazıldığı özel isimlerde "-mı, -mi, -mu, -mü" eklerinin ilk harflerinin küçük yazılması gerektiği halde kitabın kapağındaki yazılışına sadık kalınarak bu çalışmada büyük harf kullanılarak yazılmıştır.

*Doktora öğrencisi, nkaradag84@hotmail.com

Investigation Of Çetin Öner's Noels "Has Anyone Seen The Blue Bird" And "Crows Were Not Black" In Terms Of Fundamental Principles To Be Found In Children's Literature Wokrs

Abstract

The purpose of this study was to suggest that Çetin Öner's "Has Anyone Seen the Blue Bird? "and" Crows Were Not Black " to examine whether his novels are structured according to the" basic principles that should be found in the works of children's literature". For this purpose, the books' are investigated in terms of external structure (cover, paper type, page layout, binding, painting, size, letter character and size); internal structure (characters, topic, language and expression, theme and messages) and educational features. In this study, which is a qualitative research, document review method was used. Descriptive analysis technique was used as data analysis technique. As a result of the analysis, "Has Anyone Seen the Blue Bird? apart from the fact that the pictures drawn with the ones described on pages 19 and 94 in the novel do not support each other, both novels are in accordance with the "basic principles that must be found in children's literature works" in terms of both external structure and internal structure characteristics and educational features.

Key Words: children, children's literature, basic principles to be found in children's literature work

GİRİŞ

1. Çocuk Edebiyatı

Edebiyat; olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın (TDK, 2005: 600); duygu, düşünce, hayal ve izlenimlerin sözlü veya yazılı olarak güzel ve etkili bir biçimde anlatılması sanattır (Kavcar, 2017: 2). Sever (2017: 11)'e göre edebiyat (yazın) bize, hayatın gerçekliğine sanatçının penceresinden bakabilme olanağı ve sanatçı duyarlılığı ile hazırlanmış, hayatımıza yeni anlamlar katabilecek yaşantılar sunar. Sunulan bu yeni yaşantılar bizim insan ve hayat ile ilgili olan deneyimlerimizin derinlik kazanmasını sağlar. Bu yönü ile edebiyat, bizi başkalarının yaşam deneyimlerine ortak eder.

Çocuk, doğumla ergenlik dönemi arasındaki (0-12) ya da ergenliği de kapsayan (0-18) dönemde bulunan insan (TÜBA, 2011: 251); bebeklik ile ergenlik arasındaki gelişim döneminde bulunan oğlan ya da kız (TDK, 2005: 444). Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesi' ne göreyse "On sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır." (Unicef.org, 2018).

Çocuk edebiyatı, erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır (Sever, 2017: 17).

Oğuzkan (2013: 3)'a göre, çocuk edebiyatı, çocukluk çağında olan bireylerin duygu ve düşünce dünyalarına seslenen bütün çalışmaları içine alır. Masallar, hikayeler, romanlar, anılar, biyografik eserler, gezi yazıları, şiirler, fen ve doğa olaylarını anlatan yazılar vb. hep bu çerçeveye içine girebilir. Farklı yazı türlerinden oluşan bu eserlerin yetişkinler için hazırlanan eserler gibi nitelikli olması gerekmektedir.

Çocuğun nitelikli yetişebilmesi için diğer bilim dallarına olduğu kadar, edebiyata -çocuk edebiyatına- da görevler düşmektedir. Çocuk edebiyatı bu görevi yerine getirebilmek için çocuk edebiyatı yazarlarınca hazırlanmış nitelikli eserlere ihtiyaç duymaktadır (Kıbrıs, 2016: 11). Nitelikli çocuk edebiyatı ürünlerinde insanların sesiyle, jest ve mimikleriyle yansıttığı sevinç, korku, öfke, nefret vb. duygular usta sanatçıların elinde sözcük ve çizgilerle can bulur. Yaşamdaki insan gerçekliği kitap sayfalarına yansıtılarak görünür kılınır. Böylece çocuğun karşısına tüm yönleriyle insan gerçekliği çıkarılır (Sever, 2017: 19).

Çocuk edebiyatında dile getirilen bu nitelikler doğrultusunda hazırlanan eserlerin taşınması gereken en önemli özellik ise çocuğa göreliktir. Çünkü çocuğa göre hazırlanmamış yapıtlar çocuğun ilgisini çekmesi, duygu ve düşünce dünyasını devindirerek demokratik bir birey haline gelmesini sağlaması mümkün değildir.

2. Çocuğa Görelik

Çocuk edebiyatının hedef kitlesi çocuklardır. Bu yüzden çocuklar için oluşturulan metinlerde çocuk gerçekliğinin, çocukların bilişsel, duyuşsal, devinişsel vb. özelliklerinin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Çocuklar için yazılan kitapları yetişkinler için yazılan kitaplardan ayıran önemli bir özellik bu kitaplarda, çocuk gerçekliğinin göz önüne alınmasıdır (Dilidüzgün, 2003: 41).

Kitapların çocuklarda okuma kültürü edinmiş bireyler olarak beklenen işlevi yerine getirebilmesi için, çocuklara yönelik yazma sorumluluğunu üstlenen yazarların çocuğa görelik ilkelerini göz önünde bulundurması ve çocuğun gözüyle dünyaya bakan bir biçimde çocuğa

ulaşması gerekmektedir (Sever, 2017: 28). Çocuk gerçekliğine uygun hazırlanmamış bir kitabın çocuğu ilgisini çekmesi, çocuğa duyma ve düşünme sorumluluğu vermesi beklenemez.

Yazınsal nitelikli çocuk kitaplarında, sanatçının çocuğa ulaşabilmesinin temel koşullarından biri de çocuğu yakından tanıyabilmesidir. Çocuk nelerden hoşlanır, nelere heyecanlanır, nelere üzülür gibi sorulara cevap arayarak ve çocuğun yetişkinlerden ayrılan yanlarını, çocuğun yaşla birlikte değişen ilgi ve gereksinimlerini de göz önüne alarak yazması gerekir (Sever, 2017: 29).

3. Amaç ve Yöntem

3.1.Çalışmanın Amacı

Çalışmanın amacı Çetin Öner'in "Mavi Kuşu Gören Var Mı?" ile "Kargalar Kara Değildi" adlı romanlarının "Çocuk Edebiyatı Yapıtlarında Bulunması Gereken Temel İlkeler" e uygun olup olmadığını belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda romanlar incelenirken aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Romanların biçimsel özellikleri (kapak, kağıt türü, sayfa düzeni, ciltleme, resim, boyut, harf karakteri ve büyüklüğü) "Çocuk Edebiyatı Yapıtlarında Bulunması Gereken Temel İlkeler" e göre yapılandırılmış mıdır?
2. Romanların içerik özellikleri (karakterler, konu, dil ve anlatım, izlek (tema) ve ileti) "Çocuk Edebiyatı Yapıtlarında Bulunması Gereken Temel İlkeler" e göre yapılandırılmış mıdır?
3. Romanların eğitsel özellikleri (öğretme ve belletme; öğüt ve emir; korku ve kaygı; ideolojikve dinsel söylemler; cinsiyet ayrımcılığı; tozpembe bir dünya; geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar; tek ve değişmez doğrular; abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler; şiddet) "Çocuk Edebiyatı Yapıtlarında Bulunması Gereken Temel İlkeler" e göre yapılandırılmış mıdır?

3.2.Çalışmanın Yöntemi

Nitel bir araştırma olan çalışmada doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, bir araştırma problem ile ilgili belirli bir zaman aralığında üretilen dokümanların çözümlenmesine olanak tanıyan bir yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 189).

Çalışma verileri Çetin Öner'in "Mavi Kuşu Gören Var Mı?" ile "Kargalar Kara Değildi" adlı çocuk romanları okunarak ve çalışma konusu ile ilgili çeşitli yayınlar okunarak toplanmıştır.

Çetin Öner'in "Mavi Kuşu Gören Var Mı?" ile "Kargalar Kara Değildi" adlı romanları "betimsel çözümlenme tekniği" kullanılarak çözümlenmiştir.

Betimsel çözümlenme yöntemine göre, elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Verileri çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir. Bu tür çözümlenmede amaç elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okura sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden-sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 256). Romanlar, Sever (2017)' in "Çocuk ve Edebiyat" adlı eserinden alınan "Çocuk Edebiyatı Yapıtlarında Bulunması Gereken Temel İlkeler" e göre çözümlenmiştir. Çözümlenme birimi olarak bu ilkeler altında yer alan başlıklar kullanılmıştır.

Sever (2017)' in "Çocuk ve Edebiyat" adlı eserinden alınan "Çocuk Edebiyatı Yapıtlarında Bulunması Gereken Temel İlkeler" Tablo 1'de sunulmuştur

Tablo1: Çocuk ar Edebiyatı Yapıtlarında Bulunması Gereken Temel İlkeler

BİÇİMSEL ÖZELLİKLER	İÇERİK ÖZELLİKLERİ	EĞİTSEL ÖZELLİKLER
1. Kapak 2. Kağıt türü 3. Sayfa düzeni 4. Ciltleme 5. Resim 6. Boyut 7. Harf karakteri ve Büyüklüğü	Konu Karakterler Dil ve Anlatım İzlek (Tema) ve ileti	Kitapta mantık hatalarına düşülmüş mü? Cinsel kimliklere yönelik geleneksel yargılar içeriyor mu? Çocukların cinsel kimliklerini geliştirmelerine engel olacak iletiler taşıyor mu? Denetimci ve baskıcı anlayışları onaylayan bir yaklaşım var mı? Yazgıcı, siyasal ya da dini telkinler bulunduruyor mu? Çocuğun girişimci yönünü körelten anlayışları onaylıyor mu? Çocuğun düş kurmasını, düşünmesini, yaratıcılığını ve eğlenmesini baskılayan bir yaklaşım sergiliyor mu?

4. Bulgu ve Yorumlar

Bu başlık altında Çetin Öner'in "Mavi Kuşu Gören Var Mı?" ile "Kargalar Kara Değildi" adlı romanları belirlenen alt amaçlar doğrultusunda "Çocuk Edebiyatı Yapıtlarında Bulunması Gereken Temel İlkeler" açısından incelenmiştir. Elde edilen bulgular romandan alınan örneklerle sunulmuştur.

4.1. Biçimsel Özellikler

4.1.1. Kapak

Kapak, çocuğun kitaba yönelmesini sağlayan ilk uyarandır. Kapağın tasarım özellikleri çocuğun kitabı izleme ve okuma isteğini arttırır (Sever, 2007: 45). Çocuk kitaplarının dış kapağının resimli, sağlam ve çocuğun ilgisini çekebilecek nitelikte olması gerekmektedir. Kitabın başlığı ile içeriği uyumlu olmalıdır (Aytekin, 2016: 57). Kitabın kapağında kullanılan resimler, kitabın içeriği ile ilgili çocuğa ipuçları sunmalı, çocukta merak ve heyecan uyandırmalıdır (Karatay, 2016: 94).

"Mavi Kuşu Gören Var Mı?" ile "Kargalar Kara Değildi" adlı romanlar kapaklarında yer alan resimlerle çocukların ilgisini çekebilecek niteliğe sahiptir. "Mavi Kuşu Gören Var Mı?" adlı kitabın kapağında yer alan elinde mavi bir kuş bulunan çocuk resmi ve "Kargalar Kara Değildi" adlı kitabın kapağında yer alan beyaz bir karga resmi ile kitapların içerikleri uyumludur. Her iki kitabın kapağı da çocukların kitapları kitaplıklarında uzun yıllar koruyabileceği nitelikte sağlamdır.

4.1.2. Kağıt Türü

Çocuk kitaplarında kullanılan kağıdın niteliği görsellerin niteliği açısından önemlidir. Çocukların kitaplara saygı duyabilmeleri için kolay yıpranmayan, kolay yırtılmayan ve kirlenmeyen, göz sağlığı açısından uygun kağıtların kullanıldığı kitaplarla buluşturulmalıdır (Sever, 2015: 121).

“Mavi Kuşu Gören Var Mı?” ile “Kargalar Kara Değildi” adlı kitaplarda çocukların gözlerini yormayacak nitelikte çok parlak ve beyaz olmayan bir kağıt türü kullanılmıştır. Tercih edilen bu kağıt türünün hem sağlamlık bakımından hem de romanlardaki görselleri ve metni düzgün bir biçimde yansıtması bakımından çocuğa görelilik ilkesine uygun bir kağıt türü olduğu söylenebilir.

4.1.3. Sayfa Düzeni

Çocuk kitapları çift sütun şeklinde yazılmak yerine okuma rahatlığı sağlamak için tek sütun şeklinde yazılmadığı (Oğuzkan, 2013: 368). Kitabın sayfalarında bulunan resim, fotoğraf, yazı, rakam vb. öğelerin uyumlu olması ve kenar boşluklarının okuma rahatlığı sağlayacak şekilde olması gerekmektedir. Sayfaların görsel tasarımındaki özen çocukların kitapla olan sevgi ve saygı bağı açısından önemlidir (Sever, 2015: 122).

“Mavi Kuşu Gören Var Mı?” ile “Kargalar Kara Değildi” adlı kitaplarda sayfa düzeni; satır aralıkları ve sayfa kenarlarındaki boşluklar çocuğa okuma kolaylığı sağlayacak biçimde bırakıldığından, paragraflar çok uzun tutulmadığı ve sayfalara yazıların tek sütun şeklinde yazılmasından dolayı çocukların yazılanları rahatlıkla okuyabilecekleri bir tasarıma sahip olduğu söylenebilir. Belirtilen bu niteliklerden dolayı her iki kitabın da sayfa düzeni bakımından çocuğa görelilik ilkesine uygun olduğu söylenebilir.

4.1.4. Ciltleme

Ciltlemeye gösterilen özenin niteliği, kitabın uzun süre dağılmadan kullanılabilmesi açısından önemlidir (Sever, 2015: 121).

“Mavi Kuşu Gören Var Mı?” ile “Kargalar Kara Değildi” adlı kitapların ikisinde de tutkalla ciltleme tekniği kullanılmış ve kitaplar uzun süre dağılmadan kullanılabilir biçimde ciltlenmiştir. Kitapların sayfa sayıları az olduğu için (Mavi Kuşu Gören Var Mı: 86; Kargalar Kara Değildi: 68 sayfa) tercih edilen bu yöntemin çocuğa görelilik ilkesine uygun olduğu söylenebilir.

4.1.5. Resim

Çocuk kitaplarında resimlerin bir fotoğraf gerçekliğini yansıtacak biçimde olması yerine çizimin öznel yorumunu da katarak çocuğa uygun bir gerçeklikle çizilmesi beklenir (Sever, 2015:125). Resimlerin çocuklara sanatsal alanda ve okuma kültürü ile ilgili istenilen katkıyı sunabilmesi için hem teknik bakımdan hem de metni tamamlama bakımından metne yeni yorumlar katabilmesi gerekmektedir (Sever, 2015: 124).

Çocuk kitaplarında yaş düzeylerine göre metin resim oranları şu şekilde olmalıdır: 2-7 yaş için kitabın 1/4’ü yazı, 3/4’ü resim; 7-9 yaş için 2/4’ü resim; 9-12 yaş ve üstü için 3/4’ü yazı, 1/4’ü resim (Karatay, 2016: 89).

“Mavi Kuşu Gören Var Mı?” ile “Kargalar Kara Değildi” adlı romanlarda resimlerin kapladığı alan bakımından sabit bir oranlamaya dikkat edilmemiştir. Yani kimi sayfalarda üst üste

resimler yer alırken kimi sayfalarda üst üste yazıya yer verilmiştir. Fakat genel olarak baktığımız zaman kitapların seslendiği yaş düzeyine uygun oranda resimlere yer verildiği söylenebilir.

“Mavi Kuşu Gören Var Mı?” ile “Kargalar Kara Değildi” adlı romanlarda resimler fotoğraf gerçekliğinden uzak bir biçimde, çizerin öznel yorumu da katılarak çizilmiştir. Bazı resimler okurun zihninde olayları canlandırabilecek biçimde çizilmiştir. Bunun çocukların düş gücünün gelişimine yardımcı olacağı düşünülmektedir. Aynı zamanda yazarın sözel olarak ifade edemediği duyguların resimler aracılığıyla okura aktarılmasına da katkı sağlayabileceği söylenebilir. “Mavi Kuşu Gören Var Mı?” adlı kitapta sayfa 94’te mavi kuşun “*kalabalığın üstünde dolandıktan sonra gelip çocuğun omzuna konduğu*” anlatılırken hemen yan sayfada kuşun çocuğun dizine konmuş olarak çizildiği dikkat çekmektedir. Yine aynı kitapta, sayfa 19’da “*Adam, gözlüğünün üstünden bakıp, ‘Ne istiyorsun büyür?’ diye çıkmış.*” şeklinde bir olayın anlatıldığı kısmın hemen yan sayfasında adam ve çocuğun yer aldığı resimde adamın hem gözünün hem de gözlüğünün çizilmediği görülmüştür. “Mavi Kuşu Gören Var Mı?” adlı kitaptaki bu durumun yazı ile anlatılanlar resimler ile desteklenmediği için çocuğun düş kurma gücünü olumsuz yönde etkileyebileceği söylenebilir. “Kargalar Kara Değildi” adlı kitapta ise anlatılan olay ve durumlarla resimlerin uyduğu görülmektedir.

Bütün bunlar kitaplardaki resimlerin “Mavi Kuşu Gören Var Mı?” adlı kitaptaki resimlerin sayfa 94 ve 19’da anlatılanları desteklememesi dışında çocuğa görelilik ilkesine uygun biçimde çizildiklerini göstermektedir.

4.1.6. Boyut

Çocukların değişen ilgilerine göre yaşamın ilk yıllarında değişik boyutlarda kitaplar kullanılmalıdır. Özellikle okulöncesi dönemde kitaplar çocukların elleriyle rahatlıkla kavrayabileceği ve oyuncak gibi kolaylıkla taşıyabilecekleri boyutlarda olmalıdır. İlköğretim yıllarıyla birlikte, değişik boyutlarda kitap seçme alışkanlığı yerini kitaplık oluşturma durumu da göz önüne alınarak bir dengeye bırakmalıdır (Sever, 2007: 45).

“Mavi Kuşu Gören Var Mı?” ile “Kargalar Kara Değildi” adlı kitapların hem çocuğun rahatlıkla eline alıp okuyabileceği hem de kitaplığına rahatlıkla yerleştirebileceği boyutta (12.5X19.5 cm) tasarlanmıştır. Bu nedenle boyut açısından da kitapların çocuğa görelilik ilkesine uygun olduğu söylenebilir.

4.1.7. Harf karakteri ve büyüklüğü

Çocuk kitaplarında harfler, çocuğun yaşına uygun boyutlarda ve rahatlıkla okuyabileceği karakterde olmalıdır. Okulöncesi dönemdeki çocuklar için hazırlanan kitapların harfleri 24, 22, 20 punto büyüklüğünde olması gerekirken; ilköğretim döneminde ve yaş büyüdükçe harflerin punto büyüklüğü küçültülmelidir. Kitaplarda kullanılan harflerin boyutu, renk ve kalınlığı çocuğa okuma kolaylığı ve rahatlığı sağlamalıdır (Sever, 2015: 122). Harf karakteri seçiminde ise çocuğun rahatlıkla okuyabileceği çok karmaşık görüntülere sahip olmayan karakterler seçilmelidir. Harf karakteri ve büyüklüğünün seçiminde asıl amaç çocuğun kitabı rahat ve istekli bir şekilde okuyabilmesini sağlamaktır.

“Mavi Kuşu Gören Var Mı?” ile “Kargalar Kara Değildi” adlı kitaplarda 12 punto büyüklüğünde Times New Roman harf karakteri kullanılmıştır. Kullanılan bu harf karakteri ve büyüklüğünün kitapların seslendiği yaş düzeyine uygun olduğu söylenebilir.

4.2. İçerik Özellikleri

“Mavi Kuşu Gören Var Mı?” ile “Kargalar Kara Değildi” adlı kitapların taşınması gereken içerik özellikleri şu başlıklar altında incelenmiştir: konu, karakterler, dil ve anlatım, izlek (tema) ve ileti.

4.2.1. Konu

Çocuk edebiyatı ürünlerinde ele alınan konuların çocukların beklentilerine uygun olması gerekmektedir. Çünkü çocukların hayata bakışı ve yüklediği anlamlar yetişkinlerinkinden farklıdır (Sever, 2017: 120).

Konular hem ulusal hem de evrensel değerleri iletcek nitelikte olmalıdır. Çocuk için şiddet, korku, savaş gibi konular uygun düşmese de bu konuları ele alan kitaplar insanlığa barış ve kardeşlik iletileri verecek biçimde bu konuları işleyebilir. Bu iletilerin çocuğa doğrudan değil de metnin içinde çocuğun sezebileceği şekilde verilmesi daha uygundur (Aytekin, 2016: 52).

Konuyu yapılandıran öğeler: olay ve çatışmadır. Olay, Türkçe Sözlük (1976: 612)’ te “Ortaya çıkan, oluşan durum.” olarak tanımlanır. Çocuk edebiyatında, okurun metnin çekim alanına girmesinde, kurgulanan olay ve olaylara yol açan çatışmaların niteliği belirleyici bir etken konumundadır. Bu çatışmalar şu şekilde sınıflandırılabilir: kişi-kişi çatışması, kişinin kendisiyle olan çatışması, kişi-doğa çatışması, kişi-toplum çatışması (Sever, 2017: 127-128).

Konunun yapılandırılmasını zayıflatan öğeler: abartılmış merak, rastlantısallık, duygusallık’ tır (Sever, 2017: 137).

“Mavi Kuşu Gören Var Mı?” adlı kitapta “küçük bir çocuğun doğaya ve kuşlara zarar veren insanlarla mücadele etmesi ve bu mücadeleyi kazanan taraf olması” sürecindeki olaylar konu edilmiştir. Yazarın seçtiği bu konunun, çocuk gerçekliğine uygun olduğu ve bu gerçekliğin çocuğun doğa ve çevre konusunda duyarlılık kazanmasına yardımcı olabileceği bir kurgu ile sunulduğu söylenebilir. Yazar çocuğu olayların içine çekebilmek ve duygularını devindirebilmek için çatışmadan da yararlanmışır. Kitaptaki çatışmaların çocuk gerçekliğine uygun olduğu görülmektedir. Çatışmalar kişinin kendisiyle çatışması, kişinin kişiyle çatışması, kişinin doğayla çatışması şeklinde sunulmuştur. Çocuğun kesilen ağaçları hiç üzülmeden, gözünü para hırsı bürümüş biçimde alıp giden iki tombalak adama tiksinerak bakması kişi-kişi çatışmasını ortaya koymaktadır:

“İki Tombalak adam taşınan ağaçlara bakıp konuşmuşlar:

‘Çok güzel kibritler yapılır bu ağaçlarla.’

‘Bana kalırsa kürdan yapmalı bunları.’

‘Ya masa?’

‘Koltuk, koltuk.’

Çocuk tiksinerak bakmış Tombalak adamlara. Adamlar ise cüzdanlarındaki paraları sayıp ağaç yüklü araçlara doğru yürümüşler. Bir yandan da sesleri geliyormuş:

‘Çok kazanacağız, göreceksin.’

‘Çok para.’

‘Daha çok.’ ” (s. 15)

Bu çatışma, çocuğun kendisini küçük kahramanın yerine koyarak aynı konu üzerinde düşünebilmesine olanak tanıyacaktır. Daha çok kişi-kişi çatışmasının yer aldığı kitabı okuyan çocuk bu durumu çokça yaşayabilecektir.

Kitapta merak ögesinin dengeli bir biçimde ele alındığı görülmektedir. Olaylar, okura ne meraktan yoksun ne de abartılmış merakla sunulmuştur.

Okurun sürekli artan heyecan ve endişeleri, metin içinde uygun yer ve zamanda dengelenmez ise, abartılmış merak öğeleriyle öykü, okurun gözünde inandırıcılığını ve çekiciliğini yitirmeye başlar (Sever, 2017: 137).

Öyküdeki düğümün yazar tarafından bir rastlantıya veya şansa dayandırılarak çözülmesi öyküdeki anlatılanların inandırıcılığını azaltır. Yine çatışmanın da aynı şekilde sonuçlandırılması öyküdeki olayların inandırıcılığını yitirmesine neden olur (Sever, 2017: 138).

“Mavi Kuşu Gören Var Mı?” adlı kitapta yazar olaylardaki düğümleri çözerken ve çatışmayı sonuçlandırırken hiçbir rastlantıya ve şansa yer vermemiştir. Bu nedenle okur için romandaki olayların inandırıcılık yönü sağlamdır. Romanın en merak edilen kısmı çocuk ve Cılızlar ile Baştombalak ve Tıknazlar arasındaki mücadeleyi hangi tarafın ve nasıl kazanacağıdır. Bu durum romanın sonuç bölümünde Çocuk’un Mavi Kuş’un vurulma sesini duyması, bütün insanların sokağa dökülmesini sağlaması, tüm halkın toplanarak Baştombalak’ın sarayını basması ve ona tüm isteklerini kabul ettirerek, mücadeleyi kazanan taraf olmalarıyla son bulur.

Duyguların aşırı ölçüde zorlanması ve kullanılmaya çalışılması çocuğun insan ve yaşam gerçekliğini anlamasına engel olur. Bunun nedenle kitaplarda insan gerçekliğine ait duygular içten ve dürüst bir biçimde işlenmelidir (Sever, 2017: 138-139).

“Mavi Kuşu Gören Var Mı?” adlı kitapta duygusallık çocuk gerçekliğine uygun bir biçimde verilmiştir. Karakterler, olaylar ve durumlar karşısında ne aşırı duygusallığa kapılmış ne de duyarsız biçimde davranmışlardır. Çocuğun ve diğer karakterlerin olaylar karşısındaki duygu durumları çocuğa insan gerçekliğine birçok açıdan bakma imkanı sunmuştur. Çocuğa olaylar karşısında nasıl davranacağı konusunda ipucu verilerek çocuk, duygu eğitiminden de geçirilmiştir.

Ana karakterleri kuşların oluşturduğu “Kargalar Kara Değildi” adlı kitapta “insanların doğaya verdiği zararlar ve bir gün bu zararlılardan insanların da nasibini alacağını anlatıldığı olaylar” konu edilmiştir. Yazarın ele aldığı bu konunun çocukları doğa olayları ve hayvanlar konusunda duyarlı olmaya çağırın iletilerin de yer almasıyla çocuğa görelilik ilkesine uygun biçimde işlendiği söylenebilir.

“Kargalar Kara Değildi” adlı kitapta da yazar çocuğu olayların içine çekebilmek ve duygularını devindirebilmek için çatışmadan yararlanmış. Kitaptaki çatışmaların çocuk gerçekliğine uygun biçimde ve çoğunlukla kişi-doğa çatışması şeklinde verildiği görülmektedir. Kitaptaki doğa-insan çatışmasının bir örneği şu şekildedir:

“ Kuşkun mu var söylediklerimden Kuno? Okumadın mı, savaşp durmuşlar olur olmaz bahanelerle yıllarca. Her yanı evler, fabrikalar, makineler, silahlarla doldurmuşlar... Gürültü üretmeleri de cabası.’

‘Çok doğru.’

‘Bebekken hani... bir bahçede elma yemiştik de.’

‘Anımsadım... Hastalanmıştık. Püskürttükleri ilaçlardan zehirlenmiştik.’

'Yaa... Boşver şu insanları be Kuno. Ben onlardan çoktan umudumu kestim.' ” (s. 50)

Bu çatışma ile çocuklar, insanların doğaya ve hayvanlara verdikleri zararlar üzerine düşünmeye ve bu konuda duyarlı olmaya davet edilmiştir.

“Kargalar Kara Değildi” adlı kitapta da abartılmış merak ve rastlantısallık durumlarına rastlanmamıştır.

“Kargalar Kara Değildi” adlı kitapta çocukların doğa, hayvan ve insan gerçekliği ile yüzleşmesini sağlamak amacıyla duygusallığa başvurulmuştur. Bu duygusallık abartılı olmamakla beraber çocukların bir duygu eğitiminden geçmesine katkı sağlayacak biçimde verilmiştir.

“Kargalar Kara Değildi” adlı kitapta yazar olaylardaki düğümleri çözerken ve çatışmayı sonuçlandırırken hiçbir rastlantıya ve şansa yer vermemiştir. Bu nedenle okur için romandaki olayların inandırıcılık yönü güçlüdür. Örneğin, beyaz bir karga olan “Rupen” in kara bir kargaya dönüşmesi veya Rupen’in kardeşi “Kuno” nun ölümü bir rastlantı değildir. İkisinin de yaşadıkları bu olayların nedeni düşünmeden hareket etmeleridir. Yazar bu olaylarla çocuğa, düşünmeden hareket etmenin ne gibi sonuçlara yol açabileceği konusunda da iletiler vermektedir.

Romanların bu nitelikleri dikkate alındığında her iki kitabın da konu bakımından çocuğa yönelik ilkesine uygun olduğu söylenebilir.

4.2.2. Karakterler

Karakter, “Bir yapıtta duygu, tutku ve düşünce yönlerinden ele alınan kişi” dir. (TDK, 2005:1077-1078).

Çocukların, başlarından türlü olaylar geçen karakterlere inanmaları için, masalımsı eserler dışındaki eserlerde karakterlerin gerçek veya gerçeğe yakın kişilerden seçilmesi gerekmektedir (Oğuzkan, 2013: 372).

Yapıtlarda olayı sürükleyen, yaşayan en önemli kişiye ya da anlatılanlarla doğrudan ilgili olan, anlatımı yönlendiren kişiye “başkişi”, “temel kişi” ya da “kahraman” denir. Bu kişiler, okura yapıtta birçok özelliği ile tanıtılır. Olaylar, onun çevresinde döner. Yan kişiler (ikinci, üçüncü, derecede kişiler; arka plandaki kahramanlar), anlatılanlarla dolaylı ilgisi olan kahramanlardır (Sever, 2017: 76).

Mavi Kuşu Gören Var Mı?” adlı kitaptaki karakterler şunlardır: Çocuk, Mavi Kuş, yoksul Cılızlar, Tıknazlar, Baştombalak, kuşlar, ak sakallı adam, Ağaçanne, Fidan, Çiçek, bitki, mavi tulumlu ve sıksa olan adam, iri yarı gövdeli adam, akasyalar, çınarlar, akkavaklar, kestane ağaçları.

Kitaptaki temel kişi “çocuk”tur. Kitaptaki olaylar onun çabası doğrultusunda şekillenir. Kitapta çocuk, doğa bilinci ve hayvan sevgisini yüreğinde barındıran kişi olarak karşımıza çıkar. Çocuğun doğa ve hayvanlar için sergilediği mücadelecilik kişilik özelliği çocuk okurun onuyla özdeşim kurmasını sağlayabilecektir.

“Kargalar Kara Değildi” adlı kitaptaki karakterler şunlardır: Kuno, Rupen, Haben, Tuben, karga, genç karga, uçuş biçimleri öğretmeni, puhu kuşu, maymun, domuz, kurt, yarasa, baykuş, okul bahçesindeki çocuklar, tarlada çalışan çiftçiler, kırlarda koşuşan çocuklar, ava çıkmış balıkçılar, yaşlı baloncu, Kızılderili Büyük Reis, Beyaz Büyük Reis, yaşlı Kızılderililer, kartal, tavuklara yem döken kadın, tavuklar, anaç tavuk, çakal, bebek, köpek, horoz, martılar, güvercinler, penguenler, saksağanlar, beyaz karga, çıplak çocuk, gençler’ di

Romanın temel kişisi insanların duyarsızlığı nedeniyle kirlenen havada, bir sis bulutunun arasında kalarak kararır Rupen’dir. Uçmayı çok seven fakat düşünmeden uçtuğu için tehlikelerle yüz yüze gelebilen bir kuş olan Rupen’in kara bulutun içine girme nedeni de bu özelliğidir.

Kuno; Rupen'in kardeşi, karga olmaktan çok mutlu olan, akıllı, çalışkan, öğrenmeye meraklı bir kuştur. Haben; Kunonun eğitmeni, kuşannesidir. Haben bilge, bilgili, özverili, hoşgörülüdür. Tuben ise Rupen ve Kuno'nun kuş babalarıdır.

Romadaki en önemli karakterlerin hayvanlardan oluşması ve bu hayvanların insanlar gibi konuşturulması, çocuğun da bu serüvene ortak edilmesi çocukta doğa bilinci ve hayvan sevgisinin oluşmasına katkı sağlayacaktır.

Çocuk ilgisini çeken bir kuşun, kedinin, köpeğin, kaplumbağanın vb. hayvanların; bebek, top, bisiklet gibi sevdiği bir oyuncağın öyküsünü dinlemekten mutlu olur. İnsan dışındaki ay, yıldız, ağaç gibi nesnelerin insan gibi konuşturulması ve çocuğun bu duruma ortak edilmesi çocuk için ayrı bir sevinç kaynağı olur (Sever, 2017: 78).

“Mavi Kuşu Gören Var Mı” adlı kitapta çiçeğin topraktan çıkışı şu şekilde anlatılır:

“Bir sabah onu sulamaya avluya gittiğinde, Çiçek kıpkırmızı burnunu çıkartıp gülümsemiş ona “Günaydın,” demiş.

Gözlerine, kulaklarına inanamamış çocuk. Ama Çiçek'in kırmızı yaprakçıklarını görünce sesin ondan geldiğini anlamış. (s.28).

Kahramanların fiziksel ve ruhsal özelliklerinin abartıya kaçılmadan iyi geliştirilmiş olması, kahramanın öyküdeki olaylara yön veren etkin kişiliği, çocukların kahraman/kahramanlarla özdeşim kurmaya yöneltir (Sever, 2017: 77).

Edebiyat yapıtlarında yazar karakterleri değişik yollarla geliştirebilir. Bu yollar şunlardır:

- Davranışlarıyla ve eylemleriyle,
- Konuşmalarıyla,
- Fiziksel özellikleriyle (dış görünüşüyle),
- Diğer karakterlerin yorumuyla,
- Yazarın yorumuyla (Lukens, 1999 ve Özdemir, 1995' ten; Akt: Sever, 2017: 95).

“Mavi Kuşu Gören Var Mı?” adlı kitapta; Çocuk, romanda yazar tarafından davranış ve eylemleriyle, yazarın yorumuyla ve konuşmalarıyla geliştirilir.

“Bir dal, küçük bir dal, öylece yatıyormuş yerde. Çocuk parmaklarını uzatıp dalın yapraklarını okşamış. Kesik yeri beyaz beyaz kanıyormuş. (s. 15)

“Çocuk ellerini kuşa doğru uzatıp,

‘İnan bana Mavi Kuş, inan bana,’ demiş. ‘Arkadaş olmak istiyorum seninle.’ ”(s. 47-48)

Konuşma ve davranışları ile geliştirilen çocuğun yerine kendini koyacak olan okur, çocuğun konuşma ve davranışlarından etkilenerken doğa bilinci ve hayvan sevgisi gibi duyguları içselleştirebilecektir.

“Kargalar Kara Değildi” adlı kitapta, Rupen ve diğer karakterlerin geliştirilmesinde yazar farklı karakter geliştirme yollarını denemiştir. Rupen'in yazarın yorumlarıyla, kendi davranışlarıyla ve konuşmalarıyla geliştirildiği tümceler şu şekildedir:

“Ne çok eğlenirdi kardeşi Rupen, o yere çakıldıkça.” (s. 12)

“Rupen bu kez de tarlalara doğru koştu. Orda çalışanlarsa kuşun çırpınmalarına, bağırp çığırmlarına bir anlam veremediler: ‘Bir şeyler anlatmak istiyor bize. Ne yazık ki kuşbeyinli, dilimizi bilmiyor,’ diye söylendiler.’ (s.58)

“Rupen, ‘Aman,’ dedi, ‘Toparlanın, çabuk... Gak, gak, gak! Bir bulut geliyor ki bildiğiniz gibi değil, gak, gak! Dokunduğunuz her şeyi karartıyor, gak! Sadece karartmakla kalsa iyi; sesini, yapısını değiştiriyor tüm canlıların...(s. 61)

Çocuk edebiyatındaki karakterler ikiye ayrılır. Bunlardan birincisi okura yüzeysel olarak tanıtılan ve okurun iyi tanımadığı **kapalı (geliştirilmemiş) karakter**; ikincisi ise yazınsal ürünlerde inandırıcı ve birçok niteliğiyle ön plana çıkan ve okurun çok iyi tanıdığı **açık (geliştirilmiş) karakter**’ dir. Çocuk edebiyatında eserlerdeki olayda temel kişinin iyi anlaşılabilmesi ve çocukların bu kişi ile özdeşim kurmalarını sağlayabilmek için kapalı (geliştirilmemiş) karakterden de faydalanılır. Örneğin, paylaşımcı ve çalışkan özelliğiyle öne çıkarılmak istenen bir kahraman için, bencil ve çalışmayı sevmeyen bir karakterden yararlanılabilir. Burada amaç çocuklara bu karakterleri özellikleri bakımından karşılaştırabilme imkanı sunmaktır (Sever, 2017: 104- 105). Açık karakterler, usta yazarların elinde tanışmak istediğimiz gerçek kişilere dönüşür; onları tanımak bizleri mutlu eder (Lukens, 1999: 88’den; Akt. Sever, 2017: 107).

“Mavi Kuşu Gören Var Mı” adlı kitapta başta romanın başkişisi olan “Çocuk” olmak üzere Mavi Kuş, Çiçek ve Fidan açık (geliştirilmiş) karakterlerdir. Çünkü bu karakterler sadece bir yönleriyle değil, farklı farklı yönleriyle okura tanıtılmıştır. Bu karakterler; yardımsever ve yüreği sevgi dolu olma, insanlık, doğa ve hayvanlar için mücadele etme gibi özellikleriyle karşımıza çıkarılmıştır.

Baştomalak, Cılızlar, Tıknaazlar ve diğer karakterler ise kitapta bazı yönleriyle tanıtılan ve okurun hakkında fazla bilgiye sahip olmadığı kapalı (geliştirilmemiş) karakterlerdir. Bu karakterlerden Baştomalak bencil ve cimri; Tıknaazlar korkak ve çıkarıcı; Cılızlar ise mücadelecilik özellikleriyle okura tanıtılmıştır.

“Kargalar Kara Değildi” adlı kitapta Kuşanne, Rupen ve Kuno okura ayrıntılı biçimde tanıtıldıkları için açık (geliştirilmiş) karakterler iken; Haben ve diğer karakterler okura ayrıntılı biçimde tanıtılmadıkları için kapalı (geliştirilmemiş) karakterlerdir. Kuno’ nun çalışkan ve mantıklı kişiliğine şu alıntılarla tanık olunabilir:

“Ve Kuno gerektiğinde bülbül gibi şakımasını, kartal gibi çığlıklar atarak saldırmasını, kanarya gibi dem çekmesini, kumru gibi mırıldanmasını, martı gibi ağlamasını, baykuş gibi ulumasını öğreniyordu.” (s. 24)

“Varsayalım ki bir dalda oturmuş söyleşiyorsunuz. Karşıdan da bir insan geliyor. Sizi görünce usulca eğiliyor yere. Ne yaparsınız?” ... (s. 34)

“‘Efendim,’ dedi Kuno, ‘bir insan bana yaklaşırken, yere eğilse de eğilmese de, uçar kaçırım ben.’

‘Neden?’

‘Ya taşlarını cebinde taşıyorsa efendim?’” (s. 35)

4.2.3. Dil ve Anlatım

Dil ve anlatım, çocuk kitaplarının çocuğa göre olmasında dikkat edilecek ilk özelliktir. Çocuklara anadilinin sözcüklerini ve özelliklerini tanıtan, anlam gücünü örneklerle gösteren ilk yazılı ürünler çocuk kitaplarıdır (Sever, 2017:145). Çocuk edebiyatı metinlerindeki dil ve anlatım çocuğun dil, yaş ve gelişim özelliklerine göre değişebilmelidir. Dizeler kısa, yalın ve bellekte kalacak nitelikte, çocuğun düşünme ve imge gücünü uyaracak, seslerin ve sözcüklerin işitsel etkisi çocukta okuma ve dinleme isteği uyandıracak nitelikte olmalıdır (Sever, 2015:133).

Çocuk kitaplarındaki kullanılan dilin niteliği çocuklarda dil sevgisi, dil bilinci ve duyarlılığı geliştirebilmesi adına önemlidir (Aslan, 2006: 42). Bu nedenle yazarın bu kitaplarda kullandığı dile özen göstermesi gerekmektedir.

Öner, Türkçenin sunduğu zengin kullanım olanaklarından yararlanarak çocukların dili kullanma düzeylerini de dikkate alarak yazınsal metinler ortaya koymuştur. Her iki romanda da Türkçe sözcüklerin kullanılmasına özen gösterilmesi, tümcelerın kısa ve anlaşılır olması, Türkçenin sözcükleri içinde yer alan deyimlere ve ikilemelere yer verilmesi bakımından dil ve anlatım özelliklerinin çocuğa yönelik ilkesine uygun olduğu söylenebilir. “Kargalar Kara Değildi” adlı romanda atasözü ve tekerlemelere “Mavi Kuşu Gören Var Mı?” adlı romanda ise tekerlemelere yer verilmesi Türkçenin zenginliklerini sunabilmeleri adına önemlidir.

İki kitapta da devrik tümceler kullanılarak şiirsel bir anlatım ve günlük konuşma dilinin olanaklarını yansıtan söyleyişler oluşturulmuştur. Bu tümcelerın, kısa ve açık olması çocuğun romanlarda dile getirilen olay ve durumları kolaylıkla anlamasını sağlayacaktır. Bu durum da iletilerle çocuk arasında köprü kurarak çocuğu, romanların anlam evrenine çekebilmesi adına önemlidir.

Çocukta dil bilincinin gelişmesi ve zengin bir sözcük dağarcığının gelişmesi için yazınsal metinlerin dilin sözcüklerini başarılı biçimde yansıtmaları gerekir. Sözcüklerinin bir parçası olması ve az sözle çok şey anlatması bakımından yazınsal metinlerde deyimler de önemli bir yere sahiptir.

Deyimler ve atasözleri toplumun kültüründen izler ve ipuçları taşıyan dile yansıyan ürünlerdir. Bu ürünler, söyleyene zevk vererek hatırdaki kalmayı kolaylaştıran ve anlatıma güç katan ürünlerdir (Aksan, 2014: 97).

İki romanda da bolca kullanılan ve romanlarda dilsel zenginlik sağlayan deyimlerin bazıları şunlardır:

“Mavi Kuşu Gören Var Mı?” adlı kitapta: *gözlerine inanamamak (s. 14), yüreği cız etmek (s.14), gözlerini dikmek (s. 14), tir tir titremek (s. 14), hoş görmek (s. 18), boy vermek (s. 16), boynunu bükmek (s. 20), yer yarıp içine girmek (s. 21), içinden gelmek (s. 23), bir solukta varmak (s.28), gözlerine, kulaklarına inanamamak (s. 28), çileden çıkartmak (s. 43).*

“Kargalar Kara Değildi” adlı kitapta: *tadını çıkarmak, tadına doyamamak (s. 11), yok etmek (s. 15), altüst etmek (s. 23), çığlık atmak (s. 24), düşünceye dalmak (s. 25), kanat çırpma (s. 27), siper etmek, gözü kararmak (s. 28), ilgisini çekmek (s. 29).*

“Kargalar Kara Değildi” adlı kitapta geçen anlam yüklü atasözümüz “Sürüden ayrılanı kurt kapar” (s. 33) dır. Yine aynı romanda geçen çocuğu şaşırtarak ve eğlendirerek çocuğun dikkatini çeken tekerleme örneği şudur: “Karga karga gak dedi/Çık şu dala bak dedi.” (s.32) “Mavi Kuşu Gören Var Mı?” adlı kitaptaki tekerleme örneği şudur: “Şeytan aldı götürdü / satmadan getirdi.” (s.21)

Yazınsal metinlerde anlamı güçlendirmek, pekiştirmek ve çekici hale getirmek için kullanılan sözcük türlerinden biri de ikilemelerdir.

“Mavi Kuşu Gören Var Mı?” adlı kitapta kullanılan ikilemelerden bazıları şunlardır: *ıvır zıvr (s.20), birer birer, boşu boşuna (s.21), dik dik (s.22), korka korka (s.26), hışır hışır (s.27), zaman zaman, şaşkın şaşkın (s.28), dik dik, çeke çeke (s.30), lıkır lıkır (s.31).*

“Kargalar Kara Değildi” adlı kitapta geçen ikilemelerden bazıları ise şunlardır: *usul usul (s.20), kanat kanata (s. 27), art arda (s. 28), ikişer ikişer (s.36), üstüne üstüne (s.40), sözünü kesmek (s.41), soluk soluğa (s.43), kendi kendine, uzun uzun (s.47).*

Yazar, her iki kitapta da sözcüklerin seçimi konusunda duyarlı davranarak Türkçe sözcükler kullanmaya özen göstermiştir.

“Mavi Kuşu Gören Var Mı?” adlı kitapta bu sözcüklere şu örnekler verilebilir: *balkıyormuş (s.13), göğermek (s.16), aymış (s. 28), dönmek (38), balkıyan (s.47), ağarmış (s.73), ağmış (s.78).*

“Kargalar Kara Değildi” adlı kitapta ise bu sözcüklere şu örnekler verilebilir: *salt, ağıp gitmek (s. 11), ne ki (s. 13), sağaldı (s. 54).*

Kitapların her ikisinde de karşılıklı konuşma ifadelerinden dolayı tırnak imine bolca yer verilmiştir. Tırnak imi dışında konuşma çizgisi, ünlem imi, soru imi gibi imler de başarılı bir biçimde ve yerli yerinde kullanılmıştır.

Açıklanan özelliklerden ve verilen örneklerden yola çıkılarak her iki romanın da dilimizin sözcük zenginliğini yansıtmaya ve çocuğa dil duyarlılığı kazandırabilme konusunda başarılı ve çocuğu romanın anlam evrenine çekebilecek nitelikte olduğu söylenebilir. Bütün bunlar romanların dil ve anlatım özellikleri bakımından çocuğa görelilik ilkesine uygun olduğunu göstermektedir.

4.1.1. İzlek (Tema) ve İleti

Üzerinde ya da hakkında söz söylenen şey, metnin konusudur. İzlek ise, konunun işlenişiyle, geliştirilişiyle ortaya çıkan soyut anlamdır/anlamlardır. Çocuk edebiyatı yapıtlarında izlek; kaynağını sevgiden alan konularla çocukta dostluk, barış, paylaşma, çalışkanlık gibi duyguları duyarak ve düşündürerek geliştirebilmelidir. Çocuk edebiyatı yapıtlarında izleklerin birbiriyle etkileşimine, çocuğa göre olmasına ve konu ile bütünleşmesine de dikkat edilmelidir (Sever, 2015: 129).

“Mavi Kuşu Gören Var Mı” adlı romandaki temel izlek: Doğa ve hayvan sevgisidir.

Bu izlekleğin çocuk gerçekliğine uygun olduğu ve yazarın bu izlekle çocukta doğa ve hayvan sevgisi uyandırmaya çalıştığı söylenebilir.

“Kargalar Kara Değildi” adlı romandaki temel izlek: doğa sevgisi ve doğayı korumanın gerekliliği’dir.

Bu izlekleğin çocuk gerçekliğine uygun olduğu ve yazarın bu izlekle çocukta doğa ve çevre bilinci uyandırmaya çalıştığı söylenebilir.

Yazar, iki romanda da okura vermek istediği iletiyi doğrudan söylememiş, çocuğun çeşitli durumlar ve olayların içinde düşünerek çıkarabileceği şekilde vermiştir.

Her iki romanda da çocuklar “çevre duyarlılığı ve hayvan sevgisi”, “çalışılmadan bir şeylerin elde edilemeyeceği”, “insanların yaptıkları yanlışların cezasız kalamayacağı gibi konular üzerine düşünmeye davet ediliyor. Yazar bu iletileri doğrudan vermemiştir, metnin içinden bu iletileri çıkarabilme sorumluluğu çocuğa verilmiştir. Bu iletiler çocuğun düşünce dünyası ile örtüşebilecek nitelikte olduğu için, bunların çocukla kitap arasında olumlu bağlar kurabileceği

düşünülmektedir. Bu durum aynı zamanda çocukta farklı kitaplar okuma isteği de uyandırabilecektir.

Bütün bu nitelikler doğrultusunda romanlardaki izleklerin (tema) ve iletilerin de çocuğa görelilik ilkesine uygun olduğu söylenebilir.

4.2.5. Eğitsel Özellikler

Yapı ve içerik özellikleri bakımından çocuğa göre olan metinlere eğitsel açıdan da bakılması gerekmektedir. Yazınsal çocuk kitaplarında şu sorulara verilecek “hayır” yanıtı kitabın eğitsel ilkelere uygunluğu açısından bizlere önemli dönütler sunabilir: kitapta mantık hatalarına düşülmüş mü; kitap cinsel kimliklere yönelik geleneksel yargılar içeriyor mu; çocukların kendi cinsel kimliklerini geliştirmelerine engel olacak iletiler taşıyor mu; denetimci ve baskıcı anlayışları onaylayan bir yaklaşım var mı; yazgıcı, siyasal ya da dini telkinler bulunduruyor mu; çocuğun girişimci yönünü körelten anlayışları onaylıyor mu; çocuğun düşünmesini, yaratıcılığını ve eğlenmesini baskılayan bir yaklaşım sergiliyor mu? (Sever, 2015: 136-137).

Bu nitelikler doğrultusunda eğitsel açıdan çocuk kitaplarında bulunmaması gereken nitelikler şu başlıklar altında toplanabilir: öğüt ve emir, öğretme ve belletme, korku ve kaygı, ideolojik ve dinsel söylemler, tozpembe bir dünya, cinsiyet ayrımcılığı, geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar, tek ve değişmez duygular, aşırı duygusal öğeler ve şiddet'tir (Çer, 2014: 211-225).

“Mavi Kuşu Gören Var Mı?” ile “Kargalar Kara Değildi” adlı romanlar yukarıda sıralanan ve eğitsel açıdan çocuk kitaplarında bulunmaması gereken nitelikler açısından incelendiğinde bunlara romanlarda rastlanmadığı görülmüştür. Bu nedenle her iki romanın da eğitsel özellikler bakımından da çocuğa görelilik ilkelerine uygun olduğu söylenebilir.

5. Sonuç ve Öneriler

Çocuk için yazılan kitapların çocuğa göre yazılmış olması; çocuğun kitabı sevmesi, çocukta sürekli yeni kitaplar okuma arzusu uyandırması ve zamanla evrensel okuryazar seviyesine kadar ulaşabilmesine yardımcı olabilmesi bakımından önemlidir. Bu kitapların çocukla buluşturulmasında en büyük görev ailelere ve öğretmenlere düşmektedir.

Çetin Öner'in “Mavi Kuşu Gören Var Mı?” ile “Kargalar Kara Değildi” adlı romanlarının “çocuk edebiyatı yapıtlarında bulunması gereken temel ilkeler” açısından incelendiği bu çalışmayla ilgili şunlar söylenebilir:

Kitapların biçimsel özelliklerinden ciltleme, kağıt türü, resim, sayfa düzeni, boyut özellikleri, harf karakteri ve büyüklüğü gibi özelliklerin çocuğa görelilik ilkelerine uygun olmasına karşın; “Mavi Kuşu Gören Var Mı?” adlı kitapta, resimler ile kitapta anlatılan olayların aynı sayfada birbirini destekleyecek şekilde verilmediği sayfaların (94, 19) bulunmasının çocuğa görelilik ilkelerine uygun olmadığı söylenebilir.

Kitapların konu, karakterler, dil ve anlatım, iletiler gibi içerik özellikleri bakımından çocuğa görelilik ilkelerine uygun olduğu söylenebilir. Konuların çocuk duyarlılığına ve düzeyine uygun olması; karakterlerin çocuğun onlarla özdeşim kurabileceği şekilde verilmesi; dil ve

anlatım açısından ise ikilemelere, deyimlere, atasözüne, tekerlemeye, şarkıya yer verilmesi, çocuğu bunlarla tanıştırılması, özellikle Türkçe sözcüklerin kullanımı için özen gösterilmesi ve noktalama imlerinin başarılı bir biçimde kullanılması; iletilerin çocuğa doğrudan verilmeden çocuğun düşünerek algılayabileceği şekilde metnin içine sindirilerek ve çocuğun alımlama düzeyine uygun bir biçimde verilmesi bakımından çocuğa görelilik ilkelerine uygun olduğu söylenebilir.

Eğitsel özellikler bakımından da kitapların yukarıda ifade edilen olumsuz niteliklerin hiçbirine yer vermemeleri; aksine sevgi, paylaşım, dostluk, arkadaşlık gibi izlekleri çocuğa duyumsatmaları bakımından çocuğa görelilik ilkelerine uygun olduğu söylenebilir.

Yapılan tüm incelemeler ışığında ve ocuk edebiyatı yapıtlarında bulunması gereken temel ilkeler doğrultusunda kitaplar 9 yaş ve üstü çocuklar için salık verilebilir.

Bu çalışmanın sonucunda “Mavi Kuşu Gören Var Mı?” adlı kitapta resimler ile metinlerde anlatılan olay ve durumların birbirini desteklemediği sayfalar gözden geçirilerek bu sayfaların yeniden resimlendirilmesi önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Aksan, D. (2014). *Ana Dilimizin Söz Denizinde*. Ankara: Bilgi Yayınevi. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Aslan, C. (2006). "Yazınsal Nitelikli Çocuk Kitaplarının Çocuğun Okuduğunu Anlama ve Yazılı Anlatım Becerilerine Etkisi", Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Aytekin, H. (2016). *Çocuk ve Gençlik Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çer, E. (2014). Edebiyatta Çocuk Gerçekliği ve Çocuğa Görelik İlkelerinin İncelenmesi.
- Dilidüzgün, S. (2003). *İletişim Odaklı Türkçe Derslerinde Çocuk Kitapları*. İstanbul: Morpa
- Karatay, H. (2016). Çocuk Edebiyatı Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler. Tacettin Şimşek (Ed.), *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı* içinde (ss. 94). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Kavcar, C. (2017). *Edebiyat ve Eğitim*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kıbrıs, İ. (2016). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Kök Yayıncılık. Oğuzkan, F. (2013). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık. Kültür Yayınları.
- Öner, Ç. (2017). *Kargalar Kara Değildi*. (11. Baskı). İstanbul: Can Yayınları.
- Öner, Ç. (2018). *Mavi Kuşu Gören Var Mı?*. (22. Baskı). İstanbul: Can Yayınları.
- Sever, S. (2007). Çocuk Edebiyatı Öğretimi Nasıl Olmalıdır? II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, Gelişmeler-Sorunlar, Çözüm Önerileri (04-06 Ekim 2006). Sempozyum Kitabı, s.41-56. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Sever, S. (2015). Çocuk ve Edebiyat. İzmir: Tudem Yayınları. Sever, S. (2017). Çocuk ve Edebiyat. İzmir: Tudem Yayınları. TDK (2005). Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TÜBA (2011). Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü. Ankara: Yeni Reform Matbaacılık. UNICEF.org. (2018). 8 Mayıs 2018 tarihinde <https://www.unicef.org/turkey/crc/cr23c.html> adresinden erişildi. Yayımlanmış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (Ed.). (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık

